

## DE GECROONDE LEERSSE BIJ HET NTG<sup>1</sup>

Als bij het begin van het stuk een stapel schoenen uit de zoldering naar beneden tuimelt, kan je dat zinvol noemen. Op die schoeiselberg wordt achteraf gestoeid, gegeten, geslapen, en zo kan het toneel vóór de opvoering een lege ruimte blijven. Wanneer schoenlapper Teun bij het opkomen tegen een van de zijwanden gaat plassen en langs de hele wand, als bij een immens urinoir, water naar beneden begint te lopen, wanneer ook aan de beide andere wanden het water naar beneden stroelt en op de natte muren, in het licht van de schijnwerpers, sterk vergrote fragmenten van Teniers' schilderijen zichtbaar worden, denk je nóg even aan een vondst. Alleen heb je dan al langdurig achter de schermen horen plassen, is Teun dan al met twee waterpotten het toneel opgekomen en heeft hij die netjes op de vloer leeggegoten. Met andere woorden : de vondst loopt de spuigaten uit. Zoals er geen end komt aan het plassen van Teun, komt er geen end aan zijn kreunen en hoesten en rochelen, wat hem overigens ten langen leste tussen de vingers een groene plakkerigheid oplevert die tussen het schoeisel terecht komt. Dan wordt de waterpot op de stapel schoenen gezet en hetzelfde lawaaierige spektakel herbegint, nu om de pot te vullen. De inhoud daarvan krijgt de toeschouwer niet te zien. Hij had het anders wel verwacht : als het hek eenmaal van de dam is ... Dit is geen realisme meer, dit is grove charge. Die krijg je ook achteraf nog te slikken, wanneer Maey en haar dochter van de markt terugkeren met een reusachtige winkelwagen, volgestouwd met Dixan of welk waspoeder dan ook en met alle mogelijke moderne huishoudelijke produkten. Of wanneer, tijdens het avondlijke drinkgelag, uit het plafond drumstel en synthesizer neerdalen en het gezelschap aan het rocken slaat. Als men het stuk dan al had willen actualiseren, dan had men tenminste consequent moeten zijn en de acteurs voor de rest niet in 17de-eeuwse lompen moeten laten rondlopen (Keizer Karel krijgt dan weer wel de driekleurige sjerp en de uitdrukkelijk valse baard). Het heeft allemaal veel van een veredeld kampvuurnummer. Wat Teniers met deze grappen nog vandoen heeft, is maar de vraag.

En Michiel de Swaen ? Zijn *Gecroonde Leersse* had wel beter verdiend. Ook al noemde hij het een "vastenavondspel", hij zag het vast niet als een platte klucht. Hij had, blijkens herhaalde uitspraken daarover, zijn licht en gemakkelijk rijmelende broeders in het gilde van de rederijkers niet hoog. Bovendien is het wel typisch dat hij, terwijl hij blijkbaar een aantal in zijn ogen al te lichte spelen liet wegvallen uit de definitieve selectie van zijn oeuvre, precies *De Gecroonde Leersse* als enige komedie daarin behield. Dat hij bij monde van 's keizers dienaar Ambroos de tekst sterker in moraliserende zin herwerkte — wat men

mee aan een door M. Sabbe in 1904 gesuggereerde, maar door geen bekende feiten gestaafde religieuze crisis toegeschreven heeft —, verandert niet het feit dat hij aan het bewaren van zijn komisch toneelstuk hechtte. De structuur van het geheel en de typering van de personages brengen *De Gecroonde Leersse* meer in de sfeer van het Franse blijspel dan in die van de loutere klucht. ook het gebruik van de alexandrijn met veel speelse enjambementen en de vinnige dialogen dragen daartoe bij.

Hoe creatief het hertalen naar een in het Gents gestelde prozatekst ook mag zijn, van ritme en rijm van het origineel blijft vanzelfsprekend niets over. Voor de niet-Gentenaar gaat op die wijze ook veel verloren. Wat Kosen op geweld-zeurderige toon debiteert, was voor mij haast helemaal onbegrijpbaar.

Soms verdwenen bij de "hertaling" ook bepaalde finesses van het origineel. Zo laat Roobjee Maey in een lange monoloog Teun de huid volschelden, een overigens schitterend (door het publiek op applaus onthaald) staaltje van Gents dialect; bij De Swaen echter poogt Teun zijn vrouw telkens met korte replieken te onderbreken : dat typeert hem veel sterker als een zielige pantoffelheld tegenover zijn bazige vrouw. De scène tijdens het drinkgelag waarin Ambroos poogt ook wat drank over de tong te krijgen, waarbij hij tersluiks aan het glas van Kosen en van Maey drinkt, zodat die hun tafelgenoten, de keizer en Teun, ervan verdenken van hun wijn te hebben geslurpt, is uit de moderne versie verdwenen en vervangen door een tijdens het muzikale intermezzo gulzig aan de wijnkruik slurpende dienaar van de keizer.

De Swaen werd met deze opvoering niet gediend. De boert overheerst. Karaktertekening is nauwelijks aanwezig. De ruwe kwast maakt alles gelijk. Was dit nodig om zijn vastenavondspel speelbaar te houden ? Was het Gents nodig om zijn Nederlands van toen door het publiek van nu te laten begrijpen ? Dat is grotelijks de vraag. Creativiteit én originaliteit, interpretatie én genuanceerd spel zouden heel veel duidelijk gemaakt kunnen hebben. Wat zou men zeggen, als *Warenar* of *Trijntje Cornelis* op die manier "vergentst" en tot potsierlijke boert uitvergroot zouden worden ?

Jozef SMEYERS

NOOT :

- 1) De N.T.G.-produktie van *De Gecroonde Leersse* ging in première op 20 okt. 1990.  
Regie : Hugo Van den Berghe  
Decor : Niek Kortekaas  
Kostuums : Marnik Baert  
Hertaling : Pjeroo Roobjee



"De Gecroonde Leersse" door het NTG : Herman Coessens als Teunis